

R O M Â N I A
ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

Decizia nr. 12/2024

Dosar nr. 3017/1/2023

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 11 martie 2024

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 372 din 19 aprilie 2024

Eleni Cristina Marcu – președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție – președintele completului

Rodica Aida Popa – judecător la Secția penală

Maricela Cobzariu – judecător la Secția penală

Ana Hermina Iancu – judecător la Secția penală

Mihail Udroiș – judecător la Secția penală

Gheorghe Valentin Chitidean – judecător la Secția penală

Constantin Epure – judecător la Secția penală

Luminița Criștiu-Ninu – judecător la Secția penală

Alin Sorin Nicolescu – judecător la Secția penală

1. S-a luat în examinare sesizarea formulată de către Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, în Dosarul nr. 5.157/99/2020, prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

” În situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate, incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege, este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă, analizată în raport cu un curs valutar superior valoric, nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază, reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal, în raport cu cursurile valutare succesive ulterioare consumării faptei sau, dimpotrivă, într-o astfel de situație, se are în vedere, în mod exclusiv, cursul valutar BNR aplicabil la momentul consumării faptei?”

2. Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost constituit conform prevederilor art. 476 alin. (6) raportat la art. 473 alin. (8) din Codul de procedură penală și art. 34 alin. (4) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, aprobat prin Hotărârea Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 20/2023, cu modificările ulterioare.

3. Ședința este prezidată de către președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Eleni Cristina Marcu.

4. La ședința de judecată participă Florin Nicușor Mihalache, magistrat-asistent în cadrul Secțiilor Unite, desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 36 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, aprobat prin Hotărârea Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 20/2023, cu modificările ulterioare.

5. Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna Ecaterina Nicoleta Eucarie, procuror în cadrul Secției Judiciare a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

6. Magistratul-asistent a prezentat referatul cauzei, învederând că, urmare a solicitărilor formulate, în temeiul art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, au fost transmise puncte de vedere de către curțile de apel, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și universitățile Babeș-Bolyai – Facultatea de Drept și Alexandru Ioan Cuza din Iași – Facultatea de Drept – Centrul de Cercetări în Științe Penale.

7. Totodată, a arătat că raportul întocmit de către judecătorul-raportor a fost depus la dosar în data de 19 februarie 2024, acesta fiind comunicat părților, potrivit dispozițiilor art. 476 alin. (9) din Codul de procedură penală.

8. Președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, doamna judecător Eleni Cristina Marcu, a acordat cuvântul în dezbateri.

9. Reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Ecaterina Nicoleta Eucarie, având cuvântul referitor la chestiunea de drept supusă dezlegării, a învederat că, în cauză, nu sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală.

10. Astfel, doamna procuror a precizat că din analiza încheierii prin care s-a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală rezultă că instanța care a formulat sesizarea este dintre cele prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, respectiv Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, iar cauza se află în ultimul grad de jurisdicție, situație în raport cu care prima condiție de admisibilitate, referitoare la titularul sesizării, este îndeplinită.

11. Totodată, reprezentantul Ministerului Public a precizat că, aparent, soluționarea pe fond a cauzei depinde de soluționarea chestiunii de drept, însă, cu privire la condiția privind existența unei veritabile chestiuni de drept, care să necesite o dezlegare cu valoare de principiu din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție, acesta a apreciat că nu este îndeplinită întrucât sesizarea nu prezintă un grad de dificultate care să necesite intervenția instanței supreme prin pronunțarea unei hotărâri prealabile.

12. Pe fondul chestiunii de drept supuse dezlegării, Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Judiciară, a considerat că raportul valoric dintre moneda națională și euro nu se circumscrie definiției date de legiuitor legii penale deoarece nu constituie o dispoziție cu caracter penal cuprinsă într-un act normativ, ci reprezintă o cotație stabilită de Banca Națională a României zilnic, pe baza cererii și ofertei pe piața liberă, fără vreo intervenție a legiuitorului.

13. Or, atât timp cât cursul valutar se stabilește fără intervenția legiuitorului, un curs ridicat al monedei euro nu are aptitudinea de a modifica norma de incriminare reglementată prin dispozițiile art. 9 alin. (2) și (3) din Legea nr. 241/2005 și nu determină o succesiune de legi penale în timp care să pună în discuție aplicarea principiului legii penale mai favorabile.

14. Prin prevederea referitoare la stabilirea prejudiciului în euro calculat în echivalentul monedei naționale, legiuitorul a intenționat să pună dispoziția de incriminare la adăpost de eventuale devalorizări ale monedei naționale, în scopul de a păstra un just echilibru între gravitatea pericolului pentru bugetul statului creat prin săvârșirea infracțiunii și răspunderea inculpatului. În egală măsură, cursul valutar stabilit de Banca Națională a României reprezintă un instrument pus la dispoziția organului judiciar, dar și a inculpatului pentru a realiza conversia în euro a prejudiciului ce se produce întotdeauna în moneda națională și care există și este cert încă de la momentul săvârșirii infracțiunii.

15. În raport cu aceste considerente, reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Ecaterina Nicoleta Eucarie, a apreciat că nu sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate ale sesizării formulate de Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, în Dosarul nr. 5.157/99/2020, motiv pentru care a solicitat respingerea, ca inadmisibilă, a acesteia.

16. Constatând că nu sunt întrebări de formulat din partea membrilor completului, președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a declarat dezbaterea închisă, iar Completul a reținut dosarul în pronunțare asupra problemei de drept supuse dezlegării.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT ÎN MATERIE PENALĂ

17. Deliberând asupra chestiunilor de drept cu care a fost sesizată, constată următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

18. Prin Încheierea de ședință din data de 12 decembrie 2023, pronunțată în Dosarul nr. 5.157/99/2020, având ca obiect apelul formulat de inculpata N.M. împotriva Sentinței penale nr. 506/11.11.2022, pronunțate de Tribunalul Iași în Dosarul nr. 5.157/99/2020, Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, în temeiul art. 475 din Codul de procedură penală, a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

” În situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate, incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege, este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă, analizată în raport cu un curs valutar superior valoric, nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază, reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal, în raport cu cursurile valutare succesive ulterioare consumării faptei sau, dimpotrivă, într-o astfel de situație, se are în vedere, în mod exclusiv, cursul valutar BNR aplicabil la momentul consumării faptei?”

II. Expunerea succintă a cauzei

19. Prin Sentința penală nr. 506/11.11.2022, pronunțată de Tribunalul Iași în Dosarul nr. 5.157/99/2020, în baza dispozițiilor art. 396 alin. (2) din Codul de procedură penală, s-a dispus condamnarea inculpatei N.M., administrator al S.C. „M.M.” – S.R.L., pentru săvârșirea infracțiunii de „evaziune fiscală constând în evidențierea în actele contabile ori în alte documente legale a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive, în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale” în formă continuată, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) și alin. (2) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu aplicarea art. 35 alin. (1) din Codul penal, la pedeapsa principală de 7 (șapte) ani și 3 (trei) luni închisoare; pedeapsa complementară a interzicerii exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și g) din Codul penal cu referire la art. 12 alin. (1) din Legea nr. 241/2015, pentru o perioadă de 3 (trei) ani, calculată conform dispozițiilor art. 68 din Codul penal, și la pedeapsa accesorie constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d) din Codul penal cu referire la art. 12 alin. (1) din Legea nr. 241/2015.

20. La încadrarea juridică, judecătorul fondului a reținut că faptele inculpatei N.M., care, în perioada 7.06.2014-9.10.2014, în calitate de administrator al S.C. „M.M.” – S.R.L., în scopul diminuării bazei impozabile și sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale, la diferite intervale de timp și în același mod, în baza aceleiași rezoluții infracționale, a înregistrat în evidența contabilă primară și în alte documente legale, respectiv în declarațiile fiscale informative privind livrările/prestările și achizițiile efectuate pe teritoriul național D 394 și în declarațiile D300 depuse la organele fiscale competente un număr total de 59 de achiziții fictive/nereale de bunuri/servicii de la un număr de 3 (trei) societăți comerciale pretins furnizoare, respectiv de la prețișii furnizori S.C. N.M.G. – S.R.L., S.C. F.M. – S.R.L., S.C. E.L. – S.R.L., cauzând, astfel, un prejudiciu bugetului consolidat al statului în valoare de 444.221 lei (echivalentul a 100.730,44 euro), din care suma de 2.146 lei reprezintă TVA și suma de 442.075 lei reprezintă impozit pe profit, ultimele consecințe fiscale producându-se la data de 25.10.2014, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de „evaziune fiscală constând în evidențierea în actele contabile ori în alte documente legale a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive, în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale”, în formă continuată, prevăzută și pedepsită de art. 9 alin. (1) lit. c) și alin. (2) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu aplicarea art. 35 alin. (1) din Codul penal.

21. S-a considerat că această infracțiune a fost comisă în forma continuată prevăzută de art. 35 alin. (1) din Codul penal, întrucât se referă la înregistrarea succesivă în mai multe evidențe contabile și la declararea sau/și evidențierea în mai multe documente legale (declarații fiscale D394 și D300) a mai multor operațiuni comerciale fictive distincte, tranzacții comerciale nereale, aparent realizate de la 3 societăți comerciale pretins furnizoare diferite, deci se referă la acte materiale distincte, săvârșite în realizarea aceleiași rezoluții infracționale, la diferite intervale de timp și în modalități similare.

22. În concret, instanța a reținut că, potrivit art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 (în forma la data consumării infracțiunii), constituie infracțiune „și se pedepsește cu închisoare de la 2 ani la 8 ani și interzicerea unor drepturi” fapta constând în „evidențierea în actele contabile ori în alte documente legale a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive, în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale”. Doar faptele de la alin. (2) și (3) ale art. 9 pentru care legea impune un anumit prag-limită al prejudiciului, respectiv minimum 100.000 euro pentru alin. (2) și minimum 500.000 euro pentru alin. (3), sunt infracțiuni de prejudiciu.

23. Prin urmare, în varianta de la alin. (1) infracțiunea în discuție este una de pericol, putând fi desigur, în același timp, și una de prejudiciu, dacă s-a creat și un prejudiciu. Legea nu impune însă cerința producerii unui prejudiciu pentru forma de la alin. (1).

24. Din modul de redactare a textului de lege rezultă, fără echivoc, faptul că infracțiunea prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 se consumă la momentul evidențierii în contabilitate ori în alte documente legale a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori a altor operațiuni fictive, dacă acest lucru s-a realizat în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale. Legea nu impune o cerință minimă a numărului de operațiuni nereale/fictive, fiind suficientă chiar și una singură, dacă o astfel de evidențiere ar putea avea drept consecință sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor fiscale. Evident că evidențierea (înregistrarea) repetată a mai multor operațiuni comerciale fictive va avea drept consecință firească posibilitatea sustragerii de la îndeplinirea unor obligații fiscale într-un cuantum mai mare, deci a cauzării unui prejudiciu mai mare.

25. Teoretic, primul moment la care contribuabilul are obligația evidențierii în contabilitate a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate este chiar ziua în care se pretinde că operațiunea comercială ar fi avut loc. De asemenea, tot teoretic, obligația de evidențiere corectă în contabilitate a unor operațiuni comerciale reale este una care vizează fiecare operațiune comercială.

26. Instanța de fond a considerat că, în contextul în care inculpata N.M., în calitate de administrator al S.C. „M.M.” – S.R.L., a dispus înregistrarea operațiunilor comerciale fictive în discuție atât în contabilitatea primară, cât și în alte documente legale ale societății, respectiv în declarațiile fiscale (D394 și D300), precum și în alte documente contabile, chiar ea fiind cea care a depus declarațiile fiscale relevante, s-a impus reținerea formei continuate prevăzute de art. 35 alin. (1) din Codul penal.

27. Cum infracțiunea în formă continuată, dedusă judecății, comisă și reținută în sarcina inculpatei N.M., este cea prevăzută de varianta agravată de alin. (2) al art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care legiuitorul a impus condiția existenței unui prejudiciu într-un cuantum mai mare de 100.000 de euro, instanța a reținut că această infracțiune s-a consumat la data de 9.10.2014, atunci când s-a depus ultima declarație fiscală în care s-au evidențiat cheltuieli aferente unor achiziții fictive, iar ultimele efecte ale acesteia au avut loc la data de 25.10.2014 (atunci când au devenit scadente obligațiile fiscale aferente ultimelor operațiuni comerciale declarate).

28. Împotriva Sentinței penale nr. 506/11.11.2022, pronunțată de Tribunalul Iași în Dosarul nr. 5.157/99/2020, a formulat apel inculpata N.M.

29. La termenul din data de 4 decembrie 2023, Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori a pus în discuție, din oficiu, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept cu privire la următoarea problemă juridică:

” În situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate, incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege, este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă, analizată în raport de un curs valutar superior valoric, nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază, reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal, în raport cu

cursurile valutare succesive ulterioare consumării faptei sau, dimpotrivă, într-o astfel de situație, se are în vedere, în mod exclusiv, cursul valutar BNR aplicabil la momentul consumării faptei?”

30. Prin Încheierea de ședință de la 12 decembrie 2023, Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori a dispus, în temeiul art. 475 din Codul de procedură penală, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea acestei chestiuni de drept.

III. Opinia completului care a dispus sesizarea și punctele de vedere exprimate de procuror și de inculpatul N.M.

III.1. Cu privire la admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție

31. Completul de judecată care a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a apreciat că sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate prevăzute de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală, respectiv Secția penală și pentru cauze cu minori a Curții de Apel Iași este investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii asupra chestiunii de drept, iar chestiunea de drept supusă dezbaterii este hotărâtoare asupra soluției pe fond a cauzei cu privire la latura penală.

32. Astfel, Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori a constatat că este investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, potrivit art. 408 din Codul de procedură penală, respectiv cu judecarea apelului declarat de inculpata N.M. împotriva Sentinței penale nr. 506/11.11.2022, pronunțată de Tribunalul Iași în Dosarul nr. 5.157/99/2020.

33. S-a mai apreciat că problema de drept ce face obiectul sesizării este una esențială, iar de lămurirea acesteia depinde soluționarea pe fond a cauzei, vizând o interpretare a normelor de drept penal substanțial, în legătură directă cu încadrarea juridică dată faptei cu privire la care s-a dispus trimiterea în judecată și condamnarea (în primă instanță) a inculpatei.

34. S-a învederat că în privința acestei chestiuni de drept Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, conform evidențelor Înaltei Curți de Casație și Justiție.

III.2. Cu privire la chestiunea de drept ce formează obiectul sesizării

35. Completul de judecată a apreciat că în situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate, incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege, este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă, analizată în raport cu un curs valutar superior valoric, nu s-ar mai încadra în varianta agravantă prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază, reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal, în raport cu cursurile valutare succesive ulterioare consumării faptei.

36. În argumentare s-a avut în vedere faptul că în cazul variantelor calificate ale infracțiunii de evaziune fiscală, astfel cum sunt reglementate în cadrul alin. (2) și (3) ale art. 9 din Legea nr. 241/2005, sancționarea mai gravă a prezumtivului făptuitor este condiționată de existența unui anumit quantum al prejudiciului.

37. Spre deosebire de incriminarea altor categorii de fapte, legiuitorul nu a optat pentru stabilirea unui quantum fix al prejudiciului, exprimat în lei, ci a făcut referire la o valoare mai mare de 100.000 (respectiv 500.000) euro, în echivalentul monedei naționale, fără a face niciun fel de precizări asupra momentului la care se face această raportare.

38. În toate situațiile, prejudiciul stabilit, ce este exprimat în moneda națională, chiar dacă nu suferă modificări pe parcursul instrumentării cauzei, totuși, în funcție de evoluția cursului valutar, poate determina încadrarea uneia și aceleiași fapte fie în varianta de bază a infracțiunii de evaziune fiscală, fie în varianta calificată a aceleiași infracțiuni.

39. Potrivit tehnicii legislative adoptate în cazul celor două forme calificate ale infracțiunii de evaziune fiscală, pentru stabilirea aplicabilității circumstanțelor de natură a atribui faptei un caracter mai grav, este necesară raportarea la un element exterior și fluctuant (în lipsa oricărei precizări a legiuitorului), respectiv cursul valutar stabilit de Banca Națională a României, întrucât se prezumă că fapta de evaziune fiscală justifică o sancționare mai drastică doar dacă depășește o anumită valoare exprimată în euro.

40. Prin urmare, conținutul concret al circumstanțelor de calificare a faptei, privite în raport cu un prejudiciu evaluat și stabilit în lei, se modifică, fără o intervenție expresă din partea legiuitorului, dând naștere în concret unei succesiuni de legi penale, respectiv unele sub imperiul cărora fapta de evaziune fiscală reproșată făptuitorului se încadrează în forma de bază și altele conform cărora aceeași faptă este susceptibilă a fi încadrată în dispozițiile alin. (2) sau (3) ale art. 9.

41. Conceptul de lege penală mai favorabilă, prevăzut de dispozițiile legale, nu se limitează doar la ipotezele în care legiuitorul intervine activ pentru modificarea condițiilor de incriminare sau de tragere la răspundere penală, ci intervine ori de câte ori, urmare a tehnicii de redactare a actului normativ, cum este cea care face trimitere la alte dispoziții legale, administrative pentru calificarea faptei, conținutul concret al normei care incriminează o anumită conduită/o sancționează mai sever suferă modificări, fiind necesar a fi aplicată legea care este mai favorabilă făptuitorului.

42. În raport cu situația premisă ce face obiectul prezentei chestiuni de drept dacă, de la momentul consumării infracțiunii de evaziune fiscală și până la momentul soluționării definitive a cauzei, în raport cu fluctuațiile existente pe piața monetară, una și aceeași faptă determinată este susceptibilă a fi încadrată, cel puțin la un moment dat, în varianta de bază a infracțiunii, iar în alte momente în varianta calificată, făptuitorului i se va aplica legea penală care îi este mai favorabilă, în raport cu care valoarea prejudiciului, în echivalentul în lei, calculat conform cursului oficial al BNR, nu depășește suma de 100.000 euro/500.000 euro.

43. Un raționament similar a fost expus de Înalta Curte de Casație și Justiție în urma soluționării unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. 12 din 18.02.2008, în sensul că modificarea, în sensul majorării prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, intervenită ulterior comiterii faptei, conduce, în cazul infracțiunilor ce aduc atingere fondului forestier, la lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii.

44. O interpretare teleologică a textelor în discuție este de asemenea de natură a justifica opțiunea legiuitorului privind modul de reglementare a variantelor calificate ale infracțiunii, putându-se presupune intenția de a fi sancționată mai grav fapta care produce un prejudiciu apreciat drept unul însemnat în raport cu o anumită realitate socioeconomică, în cadrul căreia valoarea monetară a leului este susceptibilă de fluctuații însemnate, un reper mult mai stabil în timp putând fi considerat în euro al prejudiciului produs statului, ce este de natură să reflecte un anumit grad de afectare a intereselor patrimoniale, care justifică o sancționare mai aspră a făptuitorului.

45. De asemenea, dispozițiile art. 9 alin. (2) și (3) din Legea nr. 241/2005 au fost supuse controlului de constituționalitate, iar Curtea Constituțională a apreciat că dispozițiile legale criticate pentru lipsă de claritate și previzibilitate nu au de fapt un astfel de caracter, expunând, totodată, în cadrul considerentelor, modul în care acestea ar putea fi aplicate.

46. Astfel, prin Decizia nr. 258 din 5.05.2016, Curtea Constituțională, în cadrul controlului de constituționalitate a incriminării, a pornit de la premisa de principiu că în ceea ce privește legea penală aplicabilă unei fapte aceasta trebuie să respecte anumite cerințe pentru a fi respectat principiul legalității incriminării, respectiv trebuie să fie clară, previzibilă, astfel încât orice persoană să își poată da seama dacă acțiunea sau inacțiunea interzisă sau ordonată intră sub incidența sa, și accesibilă, ceea ce presupune posibilitatea oricărei persoane interesate de a lua cunoștință de existența și conținutul normei penale.

47. Din perspectiva cursului valutar aplicabil, Curtea a observat că singura posibilitate care respectă cerințele mai sus arătate este calculul prejudiciului prin aplicarea cursului valutar de la momentul săvârșirii faptei.

48. Luarea în considerare și aplicarea unui curs valutar valabil în alt moment – momentul emiterii rechizitoriului sau al sesizării instanței de judecată – ar determina o imprevizibilitate a normei și, posibil, o îngreunare a situației făptuitorului.

III.3. Punctele de vedere cu privire la dezlegarea chestiunii de drept exprimate în cauză de reprezentantul Ministerului Public și de inculpată

49. La termenul din 4 decembrie 2023, reprezentantul Ministerului Public a apreciat că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, privind admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție, iar cu privire la fondul chestiunii de drept a apreciat că prejudiciul trebuie stabilit în raport cu cursul valutar euro de la momentul săvârșirii faptei.

50. Inculpata N.M., prin apărător, a apreciat că sesizarea este admisibilă, iar cu privire la chestiunea de drept a considerat că este incident principiul aplicării legii penale mai favorabile, urmând a fi avut în vedere cursul valutar în raport cu care încadrarea juridică a faptei este în forma simplă, și nu în forma calificată.

IV. Examenul jurisprudenței în materie

IV.1. Jurisprudența națională relevantă

51. În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) din Codul de procedură penală cu referire la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, s-a solicitat punctul de vedere al instanțelor de judecată asupra chestiunii de drept supuse dezlegării.

52. În urma consultării materialelor transmise de către curțile de apel și instanțele arondate acestora, s-a constatat că punctele de vedere nu sunt unitare, fiind identificate două orientări:

53. Într-o primă orientare, majoritară, se consideră că, în situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de Banca Națională a României ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă analizată în raport cu un curs valutar superior nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, nu este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal.

54. În acest sens au fost exprimate puncte de vedere de către Curțile de Apel Brașov, București, Cluj, Constanța, Craiova, Galați, Iași, Oradea, Pitești, Ploiești, Suceava, Târgu Mureș și Timișoara, Tribunalele Alba, Arad, Bacău, Brăila, București, Cluj, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Mehedinți, Neamț, Olt, Sălaj, Timiș, Tulcea și Vaslui și Judecătoriile Agnita, Alexandria, Filiași, Hârlău, Iași, Măcin, Răducăneni, Roșiori de Vede, Turnu Măgurele, Videle și Zimnicea.

55. În argumentarea opiniei exprimate, instanțele au precizat că aplicarea legii penale mai favorabile poate fi examinată doar în ipoteza în care, de la momentul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală până la soluționarea definitivă a cauzei, intervine o succesiune de două sau mai multe legi. Conform art. 173 din Codul penal, prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege.

56. Cursul oficial se stabilește zilnic, o singură dată pe zi, de Banca Națională a României, pe baza raportului dintre cererea și oferta de valute. Publicarea se face pe site-ul Băncii Naționale a României, de obicei imediat după ora 13,00, și este valabilă pentru ziua următoare.

57. Întrucât cursul valutar nu este determinat printr-un act normativ, neexistând astfel o succesiune de legi, nu se poate pune problema aplicării art. 5 din Codul penal.

58. În cea de-a doua orientare, minoritară, se consideră că în situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă analizată în raport cu un curs valutar superior nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal.

59. În acest sens au fost exprimate puncte de vedere de către o singură curte de apel (Curtea de Apel Bacău) și de cinci tribunale și o judecătorie (Tribunalele Caraș-Severin, Covasna, Ilfov, Sibiu și Teleorman și Judecătoria Bolintin-Vale).

60. În argumentarea opiniei minoritare, instanțele au precizat că, în cazul variantelor calificate ale infracțiunii de evaziune fiscală, astfel cum acestea sunt reglementate în art. 9 alin. (2) și (3) din Legea nr. 241/2005, sancționarea mai gravă este condiționată de existența unui anumit quantum al prejudiciului, care nu este fix, iar evoluția cursului valutar poate determina încadrarea uneia și aceleiași fapte fie în varianta de bază a infracțiunii de evaziune fiscală, fie în varianta calificată a acestei infracțiuni.

61. Astfel, în ceea ce privește conceptul de lege penală mai favorabilă, s-a apreciat că acesta nu se limitează doar la ipotezele în care legiuitorul intervine activ pentru modificarea condițiilor de incriminare sau de tragere la răspundere penală, ci și la conținutul concret al circumstanțelor de calificare a faptei, privit în raport cu un prejudiciu, care se modifică, fără o intervenție expresă din partea legiuitorului, dând naștere, în concret, unei succesiuni de legi penale, respectiv unele sub imperiul cărora fapta de evaziune fiscală se încadrează în forma de bază și altele sub imperiul cărora aceeași faptă este susceptibilă de a fi încadrată în formele agravante.

62. Curtea de Apel Alba Iulia, Tribunalele Brașov, Călărași, Constanța și Maramureș și Judecătoriile Babadag, Constanța, Mangalia și Medgidia au comunicat că nu a fost identificată practică judiciară care să prezinte relevanță pentru problema de drept supusă dezlegării, fără a exprima un punct de vedere.

IV.2. Jurisprudența relevantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție

63. IV.2.1. Din perspectiva hotărârilor obligatorii, menite să asigure dezlegarea unor chestiuni de drept, a fost identificată o hotărâre care este relaționată contextual cu chestiunea ce formează obiectul întrebării prealabile, prin raportare la quantumul unui prejudiciu care generează diferite forme de calificare juridică a faptei, respectiv Decizia nr. 12 din 18 februarie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 866 din 22 decembrie 2008, prin care Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și a stabilit că modificarea, în sensul majorării prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, intervenită ulterior comiterii faptei, conduce, în cazul infracțiunilor ce aduc atingere fondului forestier, la lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii, ceea ce atrage incidența dispozițiilor art. 10 lit. d) din Codul de procedură penală.

64. IV.2.2. În ceea ce privește deciziile de speță, în urma examenului de jurisprudență efectuat la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție a fost identificată Decizia nr. 87/RC din 2 februarie 2023, prin care, în ceea ce privește calculul prejudiciului, în raport cu împrejurarea că activitatea infracțională s-a derulat pe parcursul mai multor ani, s-a avut în vedere o medie a cursurilor valutare. S-a apreciat că luarea în considerare și aplicarea unui curs valutar valabil în alt moment (momentul emiterii rechizitoriului sau al sesizării instanței de judecată) ar fi determinat o imprevizibilitate a normei și, posibil, o îngreunare a situației inculpatei, pe de o parte, iar, pe de altă parte, ar fi echivalat cu posibilitatea alegerii în mod aleatoriu, fără niciun criteriu obiectiv, a cursului valutar, curs necunoscut de inculpată la data săvârșirii infracțiunii (ceea ce ar fi determinat imposibilitatea acesteia de a-și norma conduita).

IV.3. Jurisprudența relevantă a Curții Constituționale

65. În urma examenului de jurisprudență la nivelul Curții Constituționale a României a fost identificată Decizia nr. 258 din 5 mai 2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 9 alin. (2) și alin. (3) raportat la art. 10 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 638 din 19 august 2016, prin care Curtea Constituțională a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată și a constatat că dispozițiile art. 9 alin. (2) și alin. (3) raportat la art. 10 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

IV.4. Jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului

66. În urma examenului de jurisprudență la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului nu au fost identificate hotărâri care să prezinte relevanță pentru problema de drept analizată.

V. Punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la problema de drept ce formează obiectul sesizării

67. Prin punctul de vedere transmis, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a considerat că sesizarea formulată nu îndeplinește condițiile de admisibilitate.

68. Astfel, deși solicitarea aparține unei curți de apel investite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, respectiv cu apelul declarat de inculpată, iar problema de drept nu a fost supusă examenului Înaltei Curți de Casație și Justiție, nestatuându-se asupra acesteia printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, chestiunea de drept nu îndeplinește condiția potrivit căreia soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunilor de drept ce fac obiectul sesizării.

69. În acest sens, Ministerul Public a menționat că, pe cale jurisprudențială, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție a stabilit mai multe cerințe ce constituie premisele de analiză ale condiției referitoare la existența unei legături între chestiunea de drept supusă interpretării și soluționarea pe fond a cauzei.

70. Una dintre aceste cerințe rezultă din Decizia nr. 5 din 10 februarie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 183 din 11 martie 2016, prin care s-a statuat că scopul acestei proceduri este de a da dezlegări asupra unor probleme veritabile și dificile de drept generate de interpretarea și aplicarea unor dispoziții legale neclare, echivoce, care ar putea da naștere mai multor soluții.

71. De asemenea, s-a stabilit că, în cadrul procedurii hotărârii prealabile, interpretarea urmărește cunoașterea înțelesului exact al normei, clarificarea sensului și scopului acesteia, așa încât procedura prealabilă nu poate fi folosită în cazul în care aplicarea corectă a dreptului se impune într-un mod atât de evident încât nu lasă loc de îndoială cu privire la modul de soluționare a întrebării adresate.

72. În acest context, Ministerul Public a apreciat că, referitor la problema de drept ce face obiectul prezentei sesizări, raportat la conținutul și interpretarea dispozițiilor legale incidente în materie, la deciziile obligatorii pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție și la jurisprudența Curții Constituționale, nu există vreo îndoială rezonabilă cu privire la modalitatea de soluționare a întrebării adresate de instanța de trimitere.

73. Cu privire la fondul sesizării, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că în situația modificării cursului valutar nu ne aflăm în prezența unui caz de aplicare a legii penale mai favorabile deoarece nu este îndeplinită una dintre condițiile esențiale ce determină incidența acestui principiu, și anume ca de la momentul săvârșirii infracțiunii până la momentul judecării definitive a cauzei să existe o succesiune de legi penale.

74. Raportul valoric dintre moneda națională și euro nu se circumscrie definiției date de legiuitor legii penale deoarece nu constituie o dispoziție cu caracter penal cuprinsă într-un act normativ, ci reprezintă o cotație stabilită de Banca Națională a României zilnic, pe baza cererii și ofertei pe piața liberă, fără vreo intervenție a legiuitorului.

75. Or, atât timp cât cursul valutar se stabilește fără intervenția legiuitorului, un curs ridicat al monedei euro nu are aptitudinea de a modifica norma de incriminare reglementată prin dispozițiile art. 9 alin. (2) și (3) din Legea nr. 241/2005 și nu determină o succesiune de legi penale în timp care să pună în discuție aplicarea principiului legii penale mai favorabile.

76. De asemenea, potrivit art. 5 alin. (1) din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, dispoziții prin care legiuitorul a lămurit raportul dintre normele complete și cele completatoare în ipoteza modificării celor din urmă, se reține ca atunci când o normă penală face trimitere la o altă normă determinată, de la care împrumută unul sau mai multe elemente, modificarea normei completatoare atrage și modificarea normei incomplete.

77. Prin modalitatea de reglementare, dispozițiile art. 9 alin. (2) și (3) din Legea nr. 241/2005 nu definesc o infracțiune de sine stătătoare, întrucât în structura normei nu este descrisă o faptă distinctă cu o configurație proprie, ci se face trimitere la dispozițiile și pedepsele cuprinse în art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 care reglementează infracțiunea de evaziune fiscală în forma de bază.

78. Faptul că legiuitorul a avut în vedere „criteriul prejudiciului” la evaluarea gradului de pericol social al faptei este considerat de doctrină o dovadă a caracterului tehnic al infracțiunilor de evaziune fiscală reglementate de Legea nr. 241/2005, dar și a faptului că „principalul scop al reglementării infracțiunilor de evaziune fiscală îl reprezintă, dincolo de aspectul privind protecția interesului general al societății, recuperarea de către stat a creanțelor bugetare”.

79. În aceste condiții, s-a apreciat că, prin prevederea referitoare la stabilirea prejudiciului în euro calculat în echivalentul monedei naționale, legiuitorul a intenționat să pună dispoziția de incriminare la adăpost de eventuale devalorizări ale monedei naționale, în scopul de a păstra un just echilibru între gravitatea pericolului pentru bugetul statului creat prin săvârșirea infracțiunii și răspunderea inculpatului. În egală măsură, cursul valutar stabilit de Banca Națională a României reprezintă un instrument pus la dispoziția organului judiciar, dar și a inculpatului pentru a realiza conversia în euro a prejudiciului ce se produce întotdeauna în moneda națională și care există și este cert încă de la momentul săvârșirii infracțiunii, astfel cum a statuat și Curtea Constituțională prin Decizia nr. 258 din 5 mai 2016.

VI. Opinia specialiștilor consultați

80. În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală a fost solicitată specialiștilor în drept penal opinia asupra chestiunii de drept supuse examinării. În ambele opinii comunicate s-a apreciat că modificarea cursului valutar stabilit

de Banca Națională a României ulterior consumării faptei nu este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal.

81. Universitatea Babeș-Bolyai – Facultatea de Drept a opinat în sensul că, în situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de Banca Națională a României ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă analizată în raport cu un curs valutar superior nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, nu este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal.

82. În susținerea acestei opinii s-a arătat că, pentru a deveni incidentă aplicarea legii penale mai favorabile, se impune ca de la momentul comiterii faptei și până la condamnarea definitivă să intervină o modificare legislativă.

83. Or, cursul monedei nu se stabilește legislativ, ci se transmite de Banca Națională a României în fiecare zi la ora 13.00, iar cursul comunicat este valabil pentru ziua următoare celei în care acesta a fost transmis. Cursul valutar nu este fix, pe o perioadă de timp, variază de la o zi la alta și este determinat de anumiți factori economici și politici, interni sau externi, de cererea sau oferta monedelor pe piața valutară din România sau de evoluția pieței monetare internaționale.

84. În contextul modificării unor alte dispoziții decât cele de drept penal, se impune ca norma de incriminare să fie o normă incompletă. Normele incomplete au fost definite ca fiind „acele norme juridice din structura cărora lipsește fie dispoziția, fie sancțiunea, fie elemente ale acestora, pe care le împrumută din conținutul altor norme”. Dispozițiile art. 9 alin. (1), (2) și (3) cuprind toate elementele constitutive, iar modificarea cursului euro nu schimbă nici dispoziția și nici sancțiunea infracțiunii de evaziune fiscală. Aceste fluctuații valorice ale monedei euro nu conduc la o modificare normativă, condiție premisă pentru aplicabilitatea legii penale mai favorabile.

¹ F. Streteanu, D. Nițu, Drept penal. Partea generală. Curs universitar, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 91.

85. De asemenea, s-a arătat că necesitatea aplicării legii penale mai favorabile este generată de o schimbare a viziunii statului, a politicii penale aplicabile. În aceste condiții este firesc ca o astfel de schimbare de „paradigmă” din partea statului să profite persoanelor cărora urmează să li se atragă răspunderea penală. Or, în ipoteza în care reținerea formelor agravante prevăzute de art. 9 alin. (2) și (3) depinde exclusiv de un mecanism economic nu suntem în prezența unei schimbări de viziune din partea statului.

86. În ipoteza în care schimbarea încadrării juridice în legea nouă este consecința modului de evaluare a prejudiciului², s-a arătat că, în măsura în care modificarea plafonului prejudiciului reprezintă o simplă actualizare a acestuia, nu reprezintă o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară, în timp ce, în situația în care modificarea respectivului plafon prezintă o ruptură vădită cu vechea reglementare, este evident că legiuitorul a înțeles să revalueze gradul de pericol al unei întregi categorii de fapte, cu consecințe directe în planul sancțiunilor aplicabile pentru acestea. Or, este evident că modificarea cursului euro nu se încadrează în cea de-a doua ipoteză, în condițiile în

care sancțiunea aplicabilă autorului trebuie să reflecte pericolul social al faptei existent la momentul comiterii infracțiunii.

² Idem, p. 145-146. Autorii citați aduc în discuție această ipoteză prin raportare la aplicabilitatea dispozițiilor art. 6 din Codul penal, dar apreciem că observațiile formulate sunt aplicabile și în situația analizată.

87. Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași – Facultatea de Drept – Centrul de Cercetări în Științe Penale a opinat în sensul că în situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate, incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege, este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării faptei, astfel încât aceeași faptă concretă, analizată în raport cu un curs valutar superior valoric, nu s-ar mai încadra în varianta agravată prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază, reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, nu este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal, în raport cu cursurile valutare succesive ulterioare consumării faptei.

88. În susținerea acestui punct de vedere s-a menționat că normele juridice aparținând dreptului administrativ (precum cele cuprinse în actele prin care BNR stabilește cursurile de schimb ale pieței valutare din România) nu sunt de natură și nu au aptitudinea, prin ele însele, să genereze o succesiune de legi penale.

89. Succesiunea de legi penale trebuie să rezulte din intervenția normativă a legiuitorului, prin dispoziții care probează structura clasică a unei norme juridice de drept penal. Astfel, semnificația noțiunii de „lege penală”, în acest context, cea prevăzută de art. 173 din Codul penal, potrivit căruia „Prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege”.

VII. Dispoziții legale incidente

Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 27 iulie 2005

Art. 9. – (1) Constituie infracțiuni de evaziune fiscală și se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 8 ani și interzicerea unor drepturi sau cu amendă următoarele fapte săvârșite în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale:

- a) ascunderea bunului ori a sursei impozabile sau taxabile;
- b) omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;
- c) evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;

d) alterarea, distrugerea sau ascunderea de acte contabile, memorii ale aparatelor de taxat ori de marcat electronice fiscale sau de alte mijloace de stocare a datelor;

e) executarea de evidențe contabile duble, folosindu-se înregistrări sau alte mijloace de stocare a datelor;

f) sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate;

g) substituirea, degradarea sau înstrăinarea de către debitor ori de către terțe persoane a bunurilor sechestrate în conformitate cu prevederile Codului de procedură fiscală și ale Codului de procedură penală.

(2) Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 100.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 5 ani.

(3) Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 7 ani.

Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010

Art. 13. – Integrarea proiectului în ansamblul legislației Actul normativ trebuie să se integreze organic în sistemul legislației, scop în care:

a) proiectul de act normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel, cu care se afla în conexiune;

b) proiectul de act normativ, întocmit pe baza unui act de nivel superior, nu poate depăși limitele competenței instituite prin acel act și nici nu poate contraveni principiilor și dispozițiilor acestuia;

c) proiectul de act normativ trebuie să fie corelat cu reglementările comunitare și cu tratatele internaționale la care România este parte;

d) proiectul de act normativ trebuie să fie corelat cu dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului și ale protocoalelor adiționale la aceasta, ratificate de România, precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Codul penal

Art. 5. – Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei **(1)** În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile.

Art. 173. – Prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege.

VIII. Opinia judecătorului-raportor

90. Judecătorul-raportor consideră că sesizarea este inadmisibilă, nefiind îndeplinite cumulativ condițiile prevăzute de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală, întrucât problema de drept supusă dezlegării nu reprezintă o veritabilă problemă de drept care să necesite o dezlegare din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție.

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

91. În urma examinării sesizării formulate de Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, a raportului întocmit de judecătorul-raportor și a problemei ce se solicită a fi dezlegate, constată că sesizarea este inadmisibilă.

92. În conformitate cu dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală: „Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.”

93. Din examinarea textului legal mai sus enunțat se constată că admisibilitatea unei sesizări formulate în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată de îndeplinirea, în mod cumulativ, a următoarelor trei condiții:

a) să existe o cauză în curs de judecată, iar instanța care a formulat întrebarea să fie investită cu soluționarea ei în ultimă instanță;

b) soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării;

c) chestiunea de drept supusă analizei să nu fi primit o rezolvare anterioară printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și să nu facă obiectul unui asemenea recurs în curs de soluționare.

94. Raportând aceste condiții de admisibilitate la sesizarea ce face obiectul prezentei cauze, judecătorul-raportor consideră că nu sunt îndeplinite cumulativ toate aceste condiții.

95. Astfel, se constată că prima condiție este îndeplinită, deoarece solicitarea de lămurire a problemei de drept invocate aparține unei instanțe învestite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, respectiv Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, pe rolul căreia se află înregistrat Dosarul nr. 5.157/99/2020, ce are ca obiect apelul formulat de inculpata N.M. împotriva Sentinței penale nr. 506/11.11.2022, pronunțată de Tribunalul Iași în Dosarul nr. 5.157/99/2020.

96. De asemenea, este îndeplinită și condiția ce vizează caracterul de actualitate a problemei de drept invocate în cauză, din verificările efectuate la nivelul instanței supreme rezultând că nu au fost pronunțate hotărâri prealabile sau în recurs în interesul legii de către Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la chestiunea de drept supusă analizei și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

97. În schimb, în ceea ce privește condiția existenței unei chestiuni de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, judecătorul-raportor consideră că aceasta nu este îndeplinită din perspectiva inexistenței unei veritabile chestiuni de drept care să necesite o dezlegare din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție.

98. Astfel, deși în cuprinsul dispozițiilor art. 475 din Codul de procedură penală nu se menționează expres, cu ocazia verificării admisibilității sesizării trebuie analizată și existența unei veritabile chestiuni de drept, care să facă necesară o rezolvare de principiu prin pronunțarea unei hotărâri prealabile de către Înalta Curte de Casație și Justiție, așa cum s-a statuat în mod constant în jurisprudența Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală. Referitor la sintagma „chestiune de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei”, în jurisprudența Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală s-a stabilit că sesizarea trebuie să ducă la interpretarea în abstracto a unor dispoziții legale determinate, iar nu la rezolvarea unor chestiuni ce țin de particularitățile cauzei (Decizia nr. 14 din 12 mai 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 454 din 24 iunie 2015; Decizia nr. 14 din 18 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 460 din 21 iunie 2016; Decizia nr. 4 din 28 februarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 255 din 12 aprilie 2017; Decizia nr. 27 din 12 decembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 65 din 22 ianuarie 2018).

99. În jurisprudența sa, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a statuat că scopul acestei proceduri este de a da dezlegări asupra unor probleme veritabile și dificile de drept. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție trebuie efectuată, conform art. 475 din Codul de procedură penală, doar în situația în care, în cursul soluționării unei cauze penale, se pune problema interpretării și aplicării unor dispoziții legale neclare, echivoce, care ar putea da naștere mai multor soluții (Decizia nr. 16 din 22 mai 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 490 din 3 iulie 2015; Decizia nr. 5 din 10 februarie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 183 din 11 martie 2016; Decizia nr. 6 din 2 martie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 287 din 15 aprilie 2016). Interpretarea urmărește cunoașterea înțelesului exact al normei, clarificarea sensului și scopului acesteia, așa încât procedura hotărârii prealabile nu poate fi folosită în cazul în care aplicarea corectă a dreptului se impune într-un mod atât de evident, încât nu lasă loc de îndoială cu privire la modul de soluționare a întrebării adresate (Decizia nr. 19 din 27 septembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 874 din 1 noiembrie 2016).

100. Așadar, numai o problemă de drept de o dificultate rezonabilă și de natură a da naștere, în mod previzibil, unor interpretări judiciare diferite legitimează concursul dat tribunalelor și curților de apel de către instanța supremă într-o cauză pendinte. În cazul considerării ca admisibile a unor sesizări prin care se tinde, dimpotrivă, la dezlegarea unor probleme pur teoretice ori la soluționarea

propriu-zisă a unor chestiuni ce țin de fondul cauzei, există riscul transformării mecanismului hotărârii prealabile fie într-o „procedură dilatorie pentru litigii caracterizate, prin natura lor ca fiind urgente, fie într-o procedură care va substitui mecanismul recursului în interesul legii” (Decizia nr. 22 din 25 octombrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1057 din 28 decembrie 2016).

101. În cauza care a generat prezenta sesizare se impune observația că instanța de trimitere, fără a semnală dificultățile de interpretare a dispozițiilor supuse dezlegării, a urmărit de la Înalta Curte de Casație și Justiție rezolvarea în concret a cauzei în formula confirmării sau neconfirmării soluției ce se prefigurează în dosarul instanței de control judiciar, și nu o dezlegare a unei probleme de drept ce impune apelarea la mecanismul de asigurare a unei practici judiciare unitare, prin pronunțarea unei hotărâri prealabile.

102. De altfel, problema de drept cu care a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție nu reprezintă o veritabilă chestiune de drept deoarece nu există o reală neclaritate, lecturarea normelor juridice incidente fiind suficientă pentru a înțelege voința legiuitorului, fără a fi necesară o dezlegare din partea instanței supreme în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile. Existența unei interpretări clare și neechivoce a normei este relevantă și de faptul că majoritatea covârșitoare a instanțelor au comunicat aceeași interpretare a normei care este similară cu cea comunicată și de specialiștii în drept, respectiv că modificarea cursului valutar stabilit de Banca Națională a României ulterior consumării faptei nu este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal.

103. Judecătorul-raportor constată că prin problema de drept supusă dezlegării se urmărește a se stabili de către instanța supremă dacă în înțelesul de lege penală mai favorabilă intră și ipotezele în care legiuitorul nu intervine în mod direct, ci intervenția este determinată de alți factori externi, în cazul de față fiind vorba de cursul valutar stabilit de Banca Națională a României.

104. Conform art. 173 din Codul penal, prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege. Prin urmare, normele juridice aparținând dreptului administrativ – precum cele cuprinse în actele prin care Banca Națională a României stabilește cursurile de schimb ale pieței valutare din România – nu sunt de natură și nu au aptitudinea prin ele însele să genereze o succesiune de legi penale.

105. Pentru a deveni incidentă aplicarea legii penale mai favorabile, se impune ca de la momentul comiterii faptei și până la condamnarea definitivă să intervină o modificare legislativă în materie penală. Astfel, succesiunea de legi penale trebuie să rezulte din intervenția normativă a legiuitorului, prin dispoziții care probează structura clasică a unei norme juridice de drept penal.

106. Deopotrivă, pentru a reține incidența instituției legii penale mai favorabile în contextul modificării unor alte dispoziții decât cele de drept penal, se impune ca norma de incriminare să fie o normă incompletă, adică norma din structura căreia lipsește fie dispoziția, fie sancțiunea, fie elemente ale acestora, pe care le împrumută din conținutul altor norme. Or, în cazul infracțiunii de evaziune fiscală toate elementele constitutive sunt prevăzute în cuprinsul art. 9 alin. (1), (2) și (3) din Legea nr. 241/2005. Ca urmare a schimbării cursului euro nu se schimbă nici dispoziția și nici sancțiunea. Aceste fluctuații valorice ale monedei euro nu conduc la o modificare normativă, condiție premisă pentru aplicabilitatea legii penale mai favorabile.

107. Cu privire la infracțiunile ale căror forme agravate sunt determinate de cuantumul prejudiciului, în doctrină³ s-a arătat că, în măsura în care modificarea plafonului prejudiciului reprezintă o simplă actualizare a acestuia, nu intervine o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară, pe când, în situația în care „modificarea respectivului plafon prezintă o ruptură vădită cu vechea reglementare, este evident că legiuitorul a înțeles să reevalueze gradul de pericol al unei întregi categorii de fapte, cu consecințe directe în planul sancțiunilor aplicabile pentru acestea”. Or, este evident că modificarea cursului euro nu se încadrează în cea de-a doua ipoteză.

³ FI. Streteanu, D. Nițu, Drept penal. Partea generală. Curs universitar, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p.145-146.

108. În cazul evaziunii fiscale, impactul negativ asupra bugetului de stat se raportează la momentul exigibilității creanței. Luând în considerare faptul că obligațiile fiscale se determină pe perioade fiscale, pentru a asigura unitatea de tratament și pentru a confirma ipoteza de predictibilitate a infracțiunii de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, cursul relevant este cel aferent perioadei fiscale din care derivă prejudiciul. Astfel, este respectată regula potrivit căreia sancțiunea aplicabilă autorului trebuie să reflecte pericolul social al faptei existent la momentul comiterii infracțiunii și, în consecință, pentru fiecare perioadă fiscală, o eventuală conversie în euro se face raportat la cursul euro din acea perioadă fiscală.

109. Necesitatea aplicării legii penale mai favorabile este generată de o schimbare a viziunii statului, a politicii penale aplicabile. În aceste condiții, este firesc ca o astfel de schimbare de paradigmă din partea statului să profite persoanelor cărora urmează să li se atragă răspunderea penală. Or, în cazul problemei de drept supuse dezlegării, nu asistăm la o schimbare de viziune din partea statului, în ipoteza în care reținerea formelor agravate prevăzute de art. 9 alin. (2) și (3) depinde exclusiv de un mecanism economic.

110. În consecință, în raport cu aspectele expuse, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală constată că nu sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate reglementate de art. 475 din Codul de procedură penală, respectiv problema de drept supusă dezlegării nu reprezintă o veritabilă problemă de drept care să necesite o dezlegare cu valoare de principiu din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție, motiv pentru care, în temeiul art. 477 din Codul de procedură penală, sesizarea formulată de Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori va fi respinsă, ca inadmisibilă.

PENTRU ACESTE MOTIVE

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca inadmisibilă, sesizarea formulată de Curtea de Apel Iași – Secția penală și pentru cauze cu minori, în Dosarul nr. 5.157/99/2020, prin care s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

” În situația infracțiunilor de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005, pentru care încadrarea în variantele agravate, incriminate de art. 9 alin. (2) și (3) din aceeași lege, este condiționată de o valoare a prejudiciului mai mare de 100.000 euro, respectiv de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, modificarea cursului valutar stabilit de BNR ulterior consumării

faptei, astfel încât aceeași faptă concretă, analizată în raport cu un curs valutar superior valoric, nu s-ar mai încadra în varianta agravantă prevăzută de art. 9 alin. (2) sau (3) din Legea nr. 241/2005, ci în varianta de bază, reglementată de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, este de natură să activeze principiul aplicării legii penale mai favorabile, cu consecința stabilirii în cauză a încadrării juridice care este cea mai favorabilă inculpatului în condițiile art. 5 din Codul penal, în raport cu cursurile valutare succesive ulterioare consumării faptei sau, dimpotrivă, într-o astfel de situație, se are în vedere, în mod exclusiv, cursul valutar BNR aplicabil la momentul consumării faptei”.

Obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, potrivit art. 477 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 11 martie 2024.

PREȘEDINTELE SECȚIEI PENALE A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE,
judecător ELENI CRISTINA MARCU

Magistrat-asistent,
Florin Nicușor Mihalache

WWW.LUMEAJUSTITIEI.RO